

Bažnytinės dailės tyrimai

Veliuonos Madonos ikonografija ir analogai

Lijana Birškytė-Klimienė

*Lietuvos nacionalinis muziejus,
Arsenalo g. 1,
LT-01100 Vilnius*

Straipsnyje tyrinėjamas Veliuonos Madonos skulptūros iš Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus stilius, ikonografija, autorystė bei datavimas. Trumpai apibūdinami Veliuonos bažnyčios inventoriuose minimi altoriai su Švč. M. Marijos su kūdikiu skulptūromis, turinčiomis Švč. M. Marijos Dangaus karalienės (Asuntos) ikonografinio tipo bruožų.

Raktažodžiai: Veliuonos Madona, gotikinė skulptūra, LDK vėlyvųjų viduramžių skulptūra, Elbingo vėlyvosios gotikos skulptūra, Švč. M. Marijos Dangaus karalienės (Asuntos) ikonografinis tipas, Tilmanas Riemenschneideris

Veliuonos Madona – viena gražiausių gotikinių skulptūrų Lietuvoje, kurią šiuo metu galime išvysti Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus nuolatinėje ekspozicijoje (1, 2 pav.)¹. 1964 m. restauruo-

jant Dominikonų bažnyčią Kaune, paverstą sovietmečiu „Santakos“ kino teatru, ji buvo rasta dėžėje, užmūrytoje sienoje, kuri laikė rūsio skliautą. Muziejui ją perdavė darbų vykdytojas Henrikas Jakimavi-

1. Veliuonos Madona. R. Ropytės nuotrauka, 2000

2. Veliunos Madona (vaizdas iš šono). R. Ropytės nuotrauka, 2000

čius². Kaip vėliau paaiškėjo, skulptūra tarpukariu priklausė Bažnytinio meno muziejui, ją 1931 m. iš Veliunos bažnyčios į pirmąją Lietuvos senojo bažnytinio meno parodą atvežė Adolfas Valeška³.

Apie 20 metų išbuvusi užmūryta skulptūra gerokai sunyko: buvo labai suskilinėjusi, apipuvusi, dažai ir auksavimas nubyrėję, atskilęs kūdikėlio kūnelis, galva, kairioji rankytė, trūko nuskilusios dešinės rankytės, kairės kojytės pėdos ir Marijos dešinėsios rankos. Statulą 1964–1968 m. restauravo N. Krošeckinas Maskvos I. Grabario vardo restauravimo dirbtuvėse⁴ pagal 1931 m. A. Rūkštelės darytą nuotrauką⁵.

Dar pirmosios Lietuvos senojo bažnytinio meno parodos kataloge skulptūra datuota XVI a. pradžia⁶, vėliau 1935 m. Bažnytinio meno muziejaus leidinyje pirmą kartą reprodukuota ir datuota jau XV a.⁷, o trečiojoje bažnytinio meno parodoje ji priskiriama nežinomam XV a. vid. – XVI a. pr. dailininkui⁸.

Veliunos Madoną pirmasis išsamiau tyrinėjo Tadas Adomonis, teigęs, kad ji buvo sukurta apie XV a. vidurį vietos meistrų, veikiamų vokiečių gotikinės skulptūros, ir atstovaujanti pereinamam ikonografiniam tipui: sukurta pagal „gražiujų madonų“ tipą, bet jau turinčią Asuntos elementų⁹. Vėliau išsamesnių skulptūros publikacijų nepasirodė¹⁰. Norėdama

užpildyti šią spragą, straipsnyje plačiau aptarsiu Veliunos Madonos ikonografiją, stilių, analogus ir autorystės problemas.

SKULPTŪROS APRAŠYMAS

Veliunos Madona (aukštis 110 cm, plotis 40,5 cm, storis 32,5 cm) buvo skirta dėžės tipo gotikinių formų altoriui, tikriausiai pagrindiniam, nes skulptūros ikonografinis tipas „Švč. M. Marija Dangaus Karalienė“ sietinas su bažnyčios titulu (Švč. M. Marijos Ėmimas į dangų)¹¹, skulptūra gausiai auksuota, jos nugarinė pusė, kaip būdinga altorinėms skulptūroms, nemodeliuota, plokščia, ties viduriu vos išskobta. Skulptūra išdrožta iš medžio (liepos?), prieš nudažant ir auksuojant padengta gipsiniu gruntu.

Švč. M. Marijos figūroje stipriai akcentuota S formos linija: ji vaizduojama kontrapostu ant neaukšto pagrindo, visas svoris atremtas ant kairiosios Švč. M. Marijos kojos. Jaunos moters galva vos palenkta link kūdikio, veidas ramus, giliai susimąstęs, ovalus, su iškilia kakta, smulkiu vos smailėjančiu smakru, nuleistais žemyn akių kampučiais, tiesia nosimi, siaura puslankio formos antakių linija, kaklas ilgas (žr. 1 pav.). Ilgi dekoratyviai banguoti Marijos plaukai stambiomis sruogomis apgaubia figūrą, dešinė sulenkta ranka atskiria vieną sruogą, permestą per Marijos petį. Kadaisė Madona turėjo karūną, kuri amžiams bėgant dingo. Dabar matyti tik karūnos buvimo vietoje likęs ruožas, nenudažyta po karūna buvusi kaktos viršutinė dalis ir atidengtas mažiau modeliuotas viršugalvis. Lygios, glotnios Marijos ir kūdikio viršutinės kūno formos kontrastuoja su dinamiškomis Madonos apsiausto ir suknelės klosčių plokštumomis. Kairysis apsiausto kraštas, krentantis vertikaliai nuo Marijos peties ir apgaubiantis kojas, tarsi įrėmina visą figūrą. Iš po jo matyti XVI a. I ketv. madingas renesansinis batelis buka, plačia nosele. Priekyje atsiverčianti masyvi apsiausto klostė atidengia Marijos suknelę ir apačioje, dešinėje pusėje, asimetriškai įkomponuotą mėnulio pjautuvą su vyriškų broožų kauke. Ant dešiniojo Dievo Motinos apsiausto krašto išraižyta renesansiniais majuskulais „AVE SANCTISSIMA MAR[IA], o ant kairiojo – „DEI ♦ R[EGINA ...] MVNDI ♦ TV ♦ EE“¹². Aptemta, plokščią krūtinę išryškinanti suknelė sujuosta dirželiu. Suknelės ir apsiausto kraštai, renesansinė apykaklė dekoruoti geometriniais ornamentais. Dešinė ranka Marija laiko vynuogių kekę, jos rūbai gausiai auksuoti, o atviros kūno vietos – veidas, kaklas ir rankos – natūralistiškai dažyti.

Kūdikėlis Jėzus sėdi ant motinos kairės rankos, kaire rankute laikosi už motinos pirštų, o dešinė tiesia link vynuogių kekės. Jis putlus, su gotikai būdingu atsikišusiu pilvuku, sukryžiuotomis kojomis –

kairė koja užmesta ant dešinės. Kūdikėlio kūnelis gelsvai baltas, veidas trapecijos formos, plaukai, kaip ir Marijos, rudi, garbanoti. Motinos ir kūdikio veidai šiek tiek palinkę vienas link kito, tačiau tarp jų nėra akių kontakto, žvilgsniai nukreipti į tolį, į skirtingas puses, veidai santūrūs, susikaupę.

SKULPTŪROS VIETA VELIUONOS BAŽNYČIOS INTERJERE

Skulptūros buvimo pėdsakų reikėtų ieškoti Veliuonos bažnyčioje, todėl trumpai apžvelgsiu šios šventovės istoriją. Veliuonos parapiją ir Švč. M. Marijos Ėmimo į Dangų bei Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią 1421 m. įsteigė Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas¹³. Tai buvo viena pirmųjų katalikų bažnyčių Žemaitijoje. Kartu su katalikybe šalyje plito Švč. M. Marijos kultas, kurį skatino pats Vytautas¹⁴.

Duomenų apie XV a. Veliuonos bažnyčios interjerą neišliko. Be Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto, bažnyčios puošimu galėjo pasirūpinti jo dvaro valdytojas bei turtingi miestelėnai, nes finansinių galimybių tam turėjo būti: Veliuonos miestas buvo vienas didžiausių Lietuvoje, tai buvo valsčiaus centras, priklausęs didžiojo kunigaikščio dvarui. 1443 m. Veliuona gavo magdeburgo teises ir intensyviausiai vystėsi nuo XV a. pab. – XVI a. pr. iki XVII a. vidurio. Miestas buvo ne tik prie patogaus vandens kelio, per jį ėjo ir senas prekybinis sausumos kelias nuo Baltijos uostų į Kauną ir Vilnių, kuriuo per Lietuvą Hanzos pirkliai keliaudavo į Karaliaučių¹⁵.

Kaip sužinome iš 1551 m. Martyno Mažvydo laiško Prūsijos hercogui Albrechtui, Veliuonos bažnyčia garsėjo Švč. M. Marijos Ėmimo į Dangų atlaisdais, kuriuose lankydavosi net protestantai¹⁶. Todėl, be abejonės, bažnyčią turėjo puošti Marijos dangun žengimo ir karūnavimo atvaizdai.

Deja, 1579 m. Tarkvinijaus Pekulo atliktoje Žemaičių vyskupystės vizitacijoje plačiai neaprašomas Veliuonos bažnyčios interjeras, netgi neminima, ko kiems šventiesiems dedikuotas pagrindinis altorius. Minimi tik liturginiai reikmenys ir portatilis¹⁷. 1592–1597 m. Veliuonos bažnyčia buvo be klebono, neprižiūrima¹⁸, taigi tuo metu bažnyčios interjero atnaujinimu ar pakeitimu vargu ar kas galėjo pasirūpinti.

Neaišku, kada senoji Vytauto įsteigta bažnyčia sudegė¹⁹, tačiau yra žinių, kad XVII a. buvę tik jos rūšiai, sena apirusi varpinė ir kaulinė²⁰. 1703 m. Veliuonos bažnyčios vizitacijoje užsimenama ir apie senosios bažnyčios medines liekanas ir vietą kapinėse šalia dabartinės bažnyčios, esančios aukščiausioje Nemuno iškyšulio dalyje, toje vietoje, kur buvęs Kulvinskių šeimos kapas (rūsysis)²¹.

LDK kancleris Albertas Stanislovas Radvila (1593–1656) 1636 m. fundavo ir pastatė naują mū-

rinę Švč. M. Marijos Ėmimo į Dangų, šv. Adalberto ir Visų šventųjų parapijinę bažnyčią, kurią 1644 m. konsekrovo vyskupas Jurgis Tiškevičius²². Išlikusiose XVII a. vizitacijose, kuriose daugiau dėmesio skiriama bažnyčios interjero aprašymui, žinios apie Madonos su vynuogėmis gotikinės skulptūros egzistavimą yra miglotos. 1648 m. vizitacijoje kairėje bažnyčios pusėje paminėtas mūrinis konsekruotas Švč. M. Marijos Nekaltojo prasidėjimo altorius, o jame – „Jūros mergelė su išdrožta ažuoline Mergelės Marijos statula, laikančia Dievą“²³. Tuo tarpu po trijų dešimtmečių 1677 m. surašytoje vizitacijoje minimas kairėje bažnyčios pusėje esantis altorius, kurio nišoje yra Švč. M. Marijos drožtas atvaizdas, taip pat altoriuje esantis šv. Kazimiero atvaizdas bei kita Asunta²⁴. Dar daugiau, didžiojo altoriaus viršūnėje buvo ir Švč. M. Marijos su sūnumi bei skeptru paauskuotuose spinduliuose atvaizdas²⁵, kuris pagal aprašymą tikriausiai priskirtinas Dievo Motinos Dangaus karalienės ikonografiniam tipui. Kuri iš paminėtų Marijos skulptūrų galėjo būti nagrinėjama Veliuonos Madona, lieka neaišku, nes trūksta tikslesnių duomenų – statulų aprašymai vizitacijose fragmentiški ir neišsamūs. Prieš tai paminėti atvaizdai galėjo būti sukurti ir XVII a., nes, pavyzdžiui, aprašant didįjį altorių teigiama, kad visus šio altoriaus kūrinius kancleris Radvila „įtaisė naujus“²⁶. Intriguoja ir dar vienas 1703 m. vizitacijoje užrašytas faktas, jog trečiojo Švč. M. Marijos Apreiškimo altoriaus šone yra atnaujinta (restauruota?) Švč. M. Marijos statula, kurios medinę auksuotą karūną laiko dvi auksuotos angelų skulptūros²⁷. Tačiau čia neužsimenama nei apie kūdikį, nei apie mėnulį ar vynuogių kekę, todėl sutapatinti ją su nagrinėjama Veliuonos Madona būtų pernelyg drąsu. Išlikusios XIX a. vizitacijos dažniausiai trumpos ir neišsamios – Švč. M. Marijos skulptūros ten neminimos. Galima versija, kad Madona į Veliuonos bažnyčią galėjo būti atgabenta daug vėliau, nei buvo sukurta, kaip kad Seinų Madona, į dabartinę vietą patekusi iš uždarytos bažnyčios Prūsijoje.

IKONOGRAFIJA

Neišlikusi Veliuonos Madonos karūna ir įrašas *Regina* nurodo, kad tai turėtų būti Švč. M. Marijos Dangaus karalienės ikonografinis tipas. Tačiau šiam tipui būdingi dangiškosios valdžios atributai: Marijos laikomas skeptras, o kūdikėlio Jėzaus – orbis. Dažnai menotyrininkai Marijos su kūdikiu skulptūras, kur Marijos (kartais ir kūdikio) galvą puošia karūna ir laikomi nebūtinai su valdžios simbolika susiję atributai, vadina Švč. M. Marijos Ėmimu į Dangų (lot. *Assumptio*, it. *Assunta*). Apokrifuose minima, jog Švč. M. Marijos kūnas, kad nesudilėtų,

trečiąją dieną po mirties buvo paimtas į dangų. Pirmą kartą Švč. M. Marijos Ėmimo į Dangų siužetas skulptūroje pasirodė XIII a. Prancūzijos bažnyčių portaluose, kur dažnai vaizduojama sėdinti soste ar stovinti Marija, į dangų nešama angelų²⁸. Dažnai Ėmimo į Dangų motyvas siejamas su Švč. M. Marijos karūnavimu, kur Švč. M. Mariją vainikuoja Švč. Trejybė²⁹. Tačiau tiek Švč. M. Marijos Ėmimo į Dangų, tiek Švč. M. Marijos karūnavimo siužetuose Marija vaizduojama be kūdikėlio Jėzaus. Karūnuota Marija su kūdikiu vaizduojama Švč. M. Marijos didybės ikonografiniame tipe, tačiau jo negalime priskirti Veliuonos Madonai, nes Marija nedėvi maforto ir nesėdi soste. Taigi Veliuonos Madona labiau susijusi su Švč. M. Marijos karūnavimo siužetu ir vaizduojama kaip Dangaus karalienė. Statula negali kaip paveikslas ar reljefas perteikti naratyvo, lieka tik jo fragmentai, skulptūroje perteikiami atributais, kuriuos plačiau ir panagrinėsime.

Ant pusbėnulių stovinti Marija su kūdikiu, dažniausiai apsupta saulės spindulių, Europoje priskiriama prie populiariausių XV a. ir XVI a. pr. devocionalijų. Prie jų paplitimo tapyboje, skulptūroje, grafikoje, ypač vokiečių kraštuose ir Vidurio Rytų Europoje, prisidėjo ir popiežius Sikstas IV, suteikęs atlaides besimeldžiantiems prie šio atvaizdo ir prašantiems Dievo sveikatos bei išsigelbėjimo nuo karo³⁰.

Rašytinis šio ikonografinio siužeto šaltinis yra Apreiškimas šv. Jonui (12,1): „Ir pasirodė danguje didingas ženklas: moteris, apsisiautusi saule, po jos kojų mėnulis, o ant galvos dvylikos žvaigždžių vainikas“. Apreiškime minimi atributai aptinkami gausybėje išlikusių tapybos, grafikos pavyzdžių, o skulptūroje jie dažniausiai redukuojami. Be Apokalipsės, poveikį darė ir mariologinė Giesmių giesmės interpretacija, kur nuotaka sutapatinama su Švč. M. Marija. Viduramžiais šie tekstai susilaukė daugybės komentarų.

Vienas svarbiausių Švč. M. Marijos Ėmimo į Dangų (Asuntos) atributų skulptūroje buvo mėnulio pjautuvas. Jau nuo pat ankstyvųjų viduramžių mėnulis buvo interpretuojamas kaip laikinumo simbolis (Beda Venerabilis, Alkuinas ir kiti komentatoriai), o XII a. susiformavo „lunarinė“ simbolika – mėnulis simbolizavo ne tik Marijos išaukštintumą ir iškėlimą virš žemiškosios sferos, bet ir jos pergalingą triumfą prieš pasaulio kvailumą³¹. Vėlyvaisiais viduramžiais milžinišką poveikį dailininkams darė *Speculum humanae salvationis*³², parašytas apie 1324 m. Liudolfo Saksoniečio arba Mikalojaus Strasburgiečio, kuriame buvo aiškinama, kad mėnulis – tai laikinumas visa to, kas žemiška, ir nuo šito Švč. M. Marija buvusi išlaisvinta.

Tačiau vėlyvaisiais viduramžiais egzistavo ir kita, pozityvi, mėnulio interpretacija, kur pati Mergelė Marija lyginama su mėnuliu. Ji rėmėsi antikos tra-

dicija, Giesmių giesme (6,9) (*pulchra ut luna* – Graži kaip mėnulis), atkreipdama dėmesį į dvigubą Marijos skaistybę (Nekaltas gimimas ir Nekaltas Prasi-dėjimas)³³. Daugelyje tekstų, tarp jų ir XIII–XIV a. giesmėse, dainose, Kristus prilyginamas saulei, o Marija – mėnuliui³⁴. Būtent dėl šios rašytinės ir žodinės tradicijos kai kuriuose atvaizduose mariologinė mėnulio simbolika tampa pozityvi ir, kaip pastebi Andrzejus Grzybkowski, šis semantinės struktūros pasikeitimas buvo akivaizdus Asuntos vaizdiniuose. Jo teigimu, dėl šios priežasties pusbėnulis nebevaizduojamas po Marijos kojomis (Marija nebestovi pamynusi mėnulio pjautuvą), o įkomponuojamas į draperijų klostes šalia jos³⁵ – tą pastebime ir Veliuonos skulptūroje.

Ką galėtų reikšti prie Veliuonos Madonos vyriškų bruožų mėnulio kaukė su nuomoto užuominomis ant kaktos ir smakro? Apie 1350 m. *Speculum humanae salvationis* leidime pavaizduota apokaliptinė madona su vyriško veido mėnulio pjautuvu. Šis motyvas buvo itin mėgiamas vaizduoti XV a.³⁶, o ypač XV–XVI a. sandūroje³⁷. Kaukės reikšmė menotyryninkams nėra visiškai aiški, esama įvairių interpretacijų: manoma, kad tai gali būti demonas, turkas, Adomas, Senojo Testamento simbolis, Sinagoga, neaiškus Marijos atributas ar netgi kvailio atvaizdas. Vyro veidas prie mėnulio pjautuvo galėjo būti skirtingai įkomponuojamas: frontaliai arba profiliu, su arba be nuomoto, gražaus arba bjauraus veido³⁸. Atskirais atvejais netgi neaišku, vyrą ar moterį vaizduoja kaukė. A. Grzybkowski, analizuodamas mėnulio su moterišku veidu motyvą Asuntos ikonografijoje, pastebi, kad dar nuo Senosios Romos laikų mėnulis buvo siejamas su moterišku pradū, o viduramžiais vokiečių kalboje pasikeitus žodžio „mėnulis“ giminei į vyrišką (*der Mond*), jis pradėtas vaizduoti vyriškų veido bruožų³⁹. Taigi, remdamiesi šia išvada ir sąlyginai apsiribodami vien mėnulio ikonografija, galime teigti, kad Veliuonos Madona galėjo būti sukurta vokiškai kalbančiuose kraštuose, kur vietiniuose dialektuose mėnulis yra vyriškos giminės žodis, arba kaimyniniuose regionuose, kur pasireiškė stipri vokiečių meno įtaka.

Vynuogių kekė, kurią laiko Veliuonos Madona, siejama su Eucharistijos vynu ir simbolizuoja Išganymo kraują, pralieta žmonijos nuodėmėms atpirkti. Dar Bažnyčios tėvai prilygino Mariją vynuogei, ant kurios užaugo Kristus – vynuogių kekė, o vėlyvaisiais viduramžiais Marijos prilyginimas vynuogei, vynuogių kekei, vynmedžiui aptinkamas Auksinėje legendoje, *Speculum humanae salvationis*, daugelyje giesmių⁴⁰. Taigi per vynuoges – Eucharistijos simbolį – Veliuonos Marija su kūdikiu įprasminami kaip Kristaus Kančios ir Išganymo dalyviai; tą perteikia ir jų veidai – giliai susimąstę ir susikaupę žvelgiantys į tolį.

Nežinia, ką dešinėje rankoje laikė Veliunos Madonos kūdikėlis Jėzus. Sprendžiant pagal rankos gestą ir pirštukų sulenkimą, tai galėjo būti neišlikęs atributas. Bėlika tik spėlioti, lyginant su kita skulptūra, kas tai galėjo būti. Vynuogių kekės ir paukštelio dagilio atributai vaizduojami greta vėlyvosios gotikos skulptūrose, pavyzdžiui, Švč. M. Marijos su kūdikiu skulptūroje iš Liubeko katedros kūdikėlis Jėzus ant dešinėsios rankos laiko paukštelį, o kairiaja ranka padeda Marijai laikyti vynuogių kekę⁴¹, o Lotaringijos Dievo motinos skulptūros kūdikėlis Jėzus abiem rankutėmis švelniai prilauko sparnus išskleidusį paukštelį⁴². Dagilis yra siejamas su Kristaus kančia, nes, pasak legendos, skrisdamas virš Išganytojo, nešusio kryžių į Kalvariją, išpešęs iš jo antakio spyglį, o nutiškęs kraujo lašas visam laikui nudažęs paukščio plunksneles raudona spalva⁴³. Neatmestina versija, kad kūdikėlis galėjo laikyti ir vynuogės uogą, nes esama pavyzdžių, kai kūdikėlis vaizduojamas valgančias vynuogę ar obuolį⁴⁴ arba tiesiog kaip daugelyje skulptūrų pavaizduotas tiesiantis rankutę vynuogių kekės link – tai reikštų, kad Kristus nuolankiai prima jam skirtą kančią.

Įrašai ant Madonos apsiausto pakraščio nėra reikšmingi. Jų dažnai pasitaikydavo išraižytų gotikiniu šriftu, vėliau – renesansiniais majuskulais ant XV a. pab. – XVI a. I pusės skulptūrų draperijų kraštų. Užrašydavo tai šventojo vardą, tai maldos žodžius, pavyzdžiui, ant madonos iš Liubeko, stovinčios ant mėnulio, apsiausto išraižyti maldos „Sveika Marija“ žodžiai⁴⁵. Įrašus ant rūbų krašto ypač mėgo raižyti garsūs vokiečių skulptorius Tilmanas Riemenschneideris (1470–1531)⁴⁶. Sunykusį Veliunos Madonos įrašą sunku identifikuoti. Tai greičiausiai gali būti popiežiaus Siksto IV maldos sutrumpinta versija. Šią maldą tikintieji per atlaidus kalbėdavo priešais Asuntos su spindulių vainiku atvaizdą: „Ave, Sanctissima Virgo Maria, mater dei, regina coeli, porta paradisi...“⁴⁷. Ši malda plito ir per ksilografinius paveikslėlius su Asuntos atvaizdu, todėl neatsitiktinai ji buvo užrašyta ant to paties ikonografinio tipo Veliunos skulptūros⁴⁸.

STILIUS, ANALOGAI

Apžiūrėję Veliunos Madoną ir apžvelgę jos ikonografiją, pereikime prie skulptūros stiliaus analizės ir analogų paieškos. Statula neabejotinai sukurta profesionalaus meistro – tikroviškai perteikti veidai, tobulai išdrožtos atviros Švč. M. Marijos ir kūdikėlio Jėzaus kūno vietos. Veliunos Madonos dydis, proporcijos, stipriai akcentuotas S formos siluetas, klosčių piešinys, gausus auksavimas, ikonografija bei natūralizmas byloja apie vėlyvosios gotikos stilių, tačiau esama ir Renesanso elementų (Marijos batelis, apykaklė ir įrašo šriftas).

Kyla klausimas, ar statula buvo sukurta LDK, ar atvežta iš svetur. Deja, negausios gotikinės skulptūros bei išsamių LDK viduramžių skulptūros studijų trūkumas, kai neįrodyta, ar egzistavo vietinė skulptūros dirbtuvė ir kurie kūriniai jai priskirtini, gerokai apsunkina šio klausimo nagrinėjimą. Lyginant su išlikusiomis XV–XVI a. skulptūromis, tokios stiliškos ir ikonografijos pavyzdžių kaip Veliunos Madona Lietuvoje nėra. Tyrimą apsunkina ne tik pirmųjų šaltinių stoka, bet ir vėlyvosios gotikos stiliaus Švč. Marijos su kūdikiu skulptūrų regioninis panašumas kaimyninėse šalyse. Visgi, peržiūrėjus daugelio XV–XVI a. Europos skulptūros dirbtuvių produkciją, pastebimas Veliunos Madonos skulptūros stilistinis artumas Elbingo (Elbląg) regiono skulptūros dirbtuvių kūriniams.

Apie 1500 m. Prūsijos karalystės ir Ordino Prūsijos pagrindiniuose meniniuose centruose Gdanske (Dancige), Torūnėje, Karaliaučiuje ir Elbinge⁴⁹ klestėjo vėlyvosios gotikos vietinės medžio drožėjų dirbtuvės, kurios palaikė tarpusavio ryšius bei eksportuodavo skulptūras⁵⁰. Vėlyvųjų viduramžių Elbingo⁵¹ drožybai būdingos kontrapostu stovinčios graškios skulptūros su dekoratyviais rūbais, kurių draperijų modeliavimas išsiskiria išlenktomis apskritimo, kriauklės ar lanceto formos linijomis. Ypač tikroviškai Elbingo meistrai kurdavo statulų rankas ir kitas apnuogintas kūno dalis, su išmone išdroždavo dekoratyvias plaukų sruogas. Moterų veidai kuriami ovalūs, su ilgu kaklu, o vyrų veidams būdingos realistinės tendencijos. Skulptūras droždavo iš liepos arba ąžuolo, gausiai auksuodavo ir polichromuodavo. Jos būdavo patalpinamos į suveriamus altorius (triptikus ar poliptikus). Į altorių įstatydavo tris dideles figūras, ant sparnų įkomponuodavo reljefus, o kitą altoriaus pusę dažnai ištapydavo. Mažų medinių figūrų skaičius altoriuose siekdavo iki dvylikos, jiems buvo būdinga „Sacra Conversazione“ ikonografija, mėgiamos tradicinės šv. Onos, Pačios Trečios, Karalių apsilankymo ir Švč. M. Marijos karūnavimo temos⁵².

Labiausiai Veliunos Madonai artima „keltininkų per Vyslą“⁵³ altoriaus Elbingo Švč. M. Marijos bažnyčioje meistro ir jo dirbtuvių kūryba. Kaip pastebi Wiesława Rynkiewicz-Domino, šiam meistriui daugiau nei kitiems Elbingo dirbtuvės meistrams įtaką darė T. Riemenschneideris⁵⁴. Palyginkime minėto Elbingo meistro apie 1510 m. sukurtą Mariją su kūdikiu iš Dievo Kūno bažnyčios Elbinge (3 pav.) su Veliunos Madona: nors jų kompozicija, polichromija, draperijų forma ir skiriasi, tačiau skulptūros proporcijos, siluetas, Marijos figūros S formos išlinkimas, aptemta suknelės viršutinė dalis, krūtinės, rankų ir plaukų modeliavimas, ilgas kaklas, kūdikėlio tipažas ir veidų bruožai, galų gale pats psichologinis ryšys tarp motinos ir vaiko perteikiami labai pana-

3. Švč. M. Marija su kūdikiu iš Dievo Kūno bažnyčios Elbinge

šiai⁵⁵. Kaip rodo kiti išlikę pavyzdžiai, Elbingo dirbtuvių skulptoriai kūrė panašios plastikos jaunų susi-maščiusių šventųjų moterų santūrius, nesišypsančius veidus, ovalo formos, su iškilia kakta, smulkiu vos smailėjančiu smakru, nuleistais žemyn mažų akių kampučiais, tiesia nosimi bei siaura puslankio formos antakių linija. Šventosios vaizduojamos su ilgu kaklu, Marijos – su dekoratyviais banguotais stambiomis sruogomis plaukais ir viena sruoga priekyje⁵⁶. Tokia stilistika būdinga meistro Schofstaino sukurtoms Marijos su kūdikiu, šv. Barboros, šv. Kotrynos statuloms iš Elbingo Švč. M. Marijos bažnyčios aludarių altoriaus⁵⁷, Elbingo dirbtuvei priskiriamoms šv. Nuotakų hermoms iš „keltininkų per Vyslą“ altoriaus Elbingo Švč. M. Marijos bažnyčios⁵⁸, taip pat Šv. M. Marijos su kūdikiu, šv. Margaritos, šv. Uršulės ir šv. Apolonijos skulptūroms iš Šv. Onos ir šv. Augustino bažnyčios Varmės Lidzbarke⁵⁹.

Elbingo meistrai naudojo Asuntos su mėnulio pjautuvu ir vyro veido kauke ikonografinį tipą – tą liudija išlikusi Marijos su kūdikiu skulptūra iš nežinomoms vietovėms⁶⁰. Kituose išlikusiuose pavyzdžiuose mėnulis be kaukės vaizduojamas po Švč. M. Marijos kaire ar dešine koja (Šv. Jokūbo bažnyčioje Niedźwiedzicoje (Niedźwiedzica, vok. Bärwalde)⁶¹ bei Šv. Onos ir šv. Augustino bažnyčioje Varmės Lidz-

barke (Babiak/Lidzbark Warمیński, vok. Frauendorf).

Ant Elbingo dirbtuvėse sukurtų reljefų ir skulptūrų pasitaikydavo įrašų: Švč. M. Marijos bažnyčioje Elbinge⁶², Trijų Karalių bažnyčioje Elbingo naujamiestyje⁶³ įrašai užrašyti gotikiniu šriftu banderolėje, o ant pastarosios bažnyčios pagrindinio Trijų Karalių apsilankymo altoriaus reljefo renesansiniais majuskulais savo vardą įrašė meistras Schofstainas⁶⁴.

Pažymėtina, kad Marijos su kūdikiu skulptūra iš Šv. Onos ir šv. Augustino bažnyčios Varmės Lidzbarke⁶⁵ (4 pav.) vaizduojama panašios kompozicijos ir tokiu pačiu kaip Veliunos klosčių piešiniu. Tik Veliunos Madona puošnesnė, didesnė ir Marijos rūbai auksuoti, o ne polichromuoti⁶⁶ – ji tikriausiai buvo pastatyta centre, pagrindiniame altoriuje, skirtingai nei Varmės Lidzbarke Marija, kuri buvo įkomponuota altoriaus sparne. W. Rynkiewicz-Domino teigimu, Varmės Lidzbarke drožyba, sukurta Elbingo dirbtuvėse apie 1500–1525 m., supaprastintai ir schematizuotai kartoja Elbingo bažnyčių skulptūrinę kompozicijas⁶⁷.

4. Švč. M. Marijos su kūdikiu skulptūra iš Šv. Onos ir šv. Augustino bažnyčios Varmės Lidzbarke

IŠVADOS

Taigi, remdamiesi ikonografinė ir stiliaus analize, galime teigti, kad Veliunos Madona priskirtina miš-

riam Švč. M. Marijos Dangaus karalienės (*Regina coeli*) ikonografiniam tipui su Švč. M. Marijos Nekaltojo prasidejimo simbolika ir aliuzija į būsimą Kristaus kančią: Marija vaizduojama su karūna ir įrašas su popiežiaus Siksto IV malda ant jos apsiausto šlovina ją kaip karalienę; Švč. M. Marijos Nekaltąjį prasidejimą simbolizuoja mėnulis su vyro kauke; tuo pat metu ji yra Dievo Motina, laikanti ant rankų kūdikėlį Kristų, būsimąjį Pasaulio Išganytoją. Kristaus kančios, Eucharistijos prasmės atskleidžia vynuogių kekės atributas. Veliuonos Madona priskiriama vėlyvosios gotikos stiliui, bet turi ir Renesanso požymių. Ją greičiausiai apie 1500–1520 m. sukūrė nežinomas Elbingo dirbtuvių (Prūsijos karalystė) meistras. Artimiausi išlikę analogai yra Švč. M. Marija su kūdikiu iš Dievo Kūno bažnyčios Elbinge, 1510 m. sukurta „keltininkų per Vyslą“ altoriaus Elbingo Švč. M. Marijos bažnyčioje meistro, ir Elbingo dirbtuvėse apie 1500–1525 m. sukurta Švč. M. Marija su kūdikiu iš Šv. Onos ir šv. Augustino bažnyčios Varmės Lidzbarke. Nežinoma, kaip Elbingo dirbtuvėse pagaminta Veliuonos Madonos skulptūra pateko į Veliuonos bažnyčią – negausiai išlikusiuose inventoriuose apie tai neužsimenama.

Galbūt ji paminėta XVII a. vizitacijose, tačiau statulų aprašymai labai fragmentiški ir susieti juos su Veliuonos Madona trūksta duomenų. Galima ir hipotezė, kad statula po reformacijos galėjo būti atgabenta iš nežinomos Prūsijos bažnyčios.

Nuorodos ir paaiškinimai

- ¹ Inventoriaus numeris LV-2440.
- ² K. Kairiūkštė, Madona, kuriai 400 metų, *Švyturys*, 1969, Nr. 13, p. 12.
- ³ P. Galaunė, Pirmoji Lietuvos senojo bažnytinio meno paroda, *Naujoji Romuva*, 1931, Nr. 26, p. 15–17. 1943 m. artėjant frontui, susirūpinta Bažnytinio meno muziejaus išsaugojimu, todėl dalis eksponatų buvo paslėpti banko seifuose. Kaip prisimena K. Varnelis, buvęs Bažnytinio meno muziejaus direktorius, kunigas prelatas B. Čėsnys pasiūlęs Veliuonos Madoną paslėpti dominikonų vienuolyno slėptuvėje Kaune. Prelatui pasitraukus į Vakarus, slėptuvės egzistavimas ilgai buvo nežinomas.
- ⁴ 1968 m. vasario 2 d. perdavimo aktas Nr. 134, *Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus* (toliau – *NČDM*).
- ⁵ Negatyvas, inv. Nr. Ng 15490, *NČDM*.
- ⁶ *Pirmosios Lietuvos senojo bažnytinio meno parodos katalogas*, Kaunas, 1931.
- ⁷ *Bažnytinio meno muziejus*, parengė A. Valeška, Kaunas, 1935.
- ⁸ *Trečioji bažnytinio meno paroda*, katalogas, Kaunas, 1990, p. 21.
- ⁹ T. Adomonis, Lietuvos gotikos skulptūra, *Dailėtyra*, Vilnius: Vaga, 1987, p. 85–86.
- ¹⁰ Marija Matuškaitė, skaitydama pranešimą „Lietuvos gotikinė skulptūra“ tarptautinėje konferencijoje „Lietuvos sakralinė dailė: atodangos ir kontekstai“ (Vilnius, 2003 m. spalio 15–17 d.) pastebėjo, kad Veliuonos Madona turinti minkštojo stiliaus atgarsių, o vaikelis primena Silezijos madonas.
- ¹¹ Po mirties Švč. M. Marija buvo karūnuota ir paimta į dangų.
- ¹² Žodyje „SANCTISSIMA“ antroji „S“ raidė klaidingai vaizduojama apsukta veidrodiniu principu.
- ¹³ Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro Vytauto privilegijos Veliuonos bažnyčios fundacijai XIX a. kopija, *MAB RS*, F126–337, f [1]. Veliuonos bažnyčios 1703 m. vizitacijoje nurodoma ir kita bažnyčios fundacijos data – 1425 metai, *LVIA*, f. 669, ap. 2, b. 229.
- ¹⁴ A. Baniulytė, The images of the Virgin Mary and its Cult in Lithuania from Middle Ages until the Seventeenth century, *Vilniaus Akademijos darbai, Dailė*, 2003, Nr. 25: Paveikslas ir knyga: LDK dailės tyrimai ir šaltiniai, V., p. 103–110.
- ¹⁵ A. Miškinis, Veliuonos istorinė urbanistinė raida, *Lietuvos TSR architektūros klausimai. Lietuvos miestų genezė ir raida*, V.: Mokslas, 1977, t. 5, 4 šas., p. 66–67, 85–86.
- ¹⁶ M. Mažvydas, Pirmoji lietuviška knyga, parengė M. Ročka, *Lituanistinė biblioteka*, V., 1974, t. 5, p. 278–279.
- ¹⁷ *Žemaičių vyskupijos vizitacija (1579)*, parengė Liudas Jovaiša ir Juozas Tumelis, Vilnius: Aidai, 1998, p. 35.
- ¹⁸ L. Jovaiša, Descriptio Dioecesis Samogiciensis: komentaras, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, Vilnius, 2002, t. 20, p. 227, 231.
- ¹⁹ Visitatio Ecclesia Wieloni, 1648 m., *MAB RS*, BMK-41, f. 122–41, p. 2. Kitur rašoma, kad senoji bažnyčia buvusi ankšta, todėl A. Radvila ją atnaujinęs ir padidinęs, žr. *Słownik geograficzny królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. B. Chlebowski, Warszawa, Wiek, 1893, t. 13, p. 360.
- ²⁰ *Lietuvos architektūros istorija. Nuo seniausių laikų iki XVII a. vid.*, red. J. Minkevičius. V.: Mokslas, 1987, t. 1, p. 326 (1677 m. vizitacijos nuoroda Nr. 446, *Veliuonos bažnyčios archyvas*).
- ²¹ *LVIA*, f. 669, ap. 2, b. 229, l. v.
- ²² Visitatio Ecclesia Wieloni, 1648 m., *MAB RS*, BMK-41, f. 122–41, p. 1.
- ²³ „*Virginis marine continery Sculta B. V. quern Dejum tenenty*“, Visitatio Ecclesia Wieloni, 1648 m., *MAB RS*, BMK-41, f. 122–41, p. 2. Čia kalbama apie Švč. M. Mariją – marių žvaigždę (*Stella maris*), šis palyginimas paimtas iš *Giesmių giesmės*.
- ²⁴ Visitatio Ecclesia Paroch Wieloni, 1677 m., *Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas*, b. 17, p. 6. Neaišku, kuri atvaizdą vizitacijos autorius priskiria prie pirmosios Asuntos: ar to paties altoriaus kitą atvaizdą-skulptūrą ar paveikslą, ar didžiajame altoriuje esantį Švč. M. Marijos Ėmimo į Dangų, apsupto žvaigždžių, paveikslą, ten pat, p. 4 v.
- ²⁵ Ten pat, p. 4 v.
- ²⁶ Ten pat, 4 v.
- ²⁷ *LVIA*, f. 669, ap. 2, b. 229, p. 5. Pagal aprašymą ši skulptūra greičiausiai priskirtina Švč. M. Marijos Dangaus karalienės (Asuntos) ikonografiniam tipui.
- ²⁸ *Lexicon der Christlichen Ikonographie. Allgemeine Ikonographie*, Rom, Basel, Wien: Herder, Freiburg in Breisgau, 1974, Bd. 2, S. 276–280.

- ²⁹ Ten pat, p. 278.
- ³⁰ A. Grzybowski, Wariant ikonograficzny Assunty z kobiecą maską lunarną, *Sztuka i ideologia XV wieku. Materiały Sympozjum Komitetu Nauk o Sztuce Polskiej Akademii Nauk. Warszawa, 1–4 Grudnia 1976 R.*, red. P. Skubiszewsky, Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1978, p. 441.
- ³¹ Plačiau žr. A. Grzybowski, ten pat, p. 442; E. Guldan, *Eva und Maria. Eine Antitese als Bildmotiv*, Graz-Köln: Hermann Böhlau Nachf., 1966, p. 103.
- ³² Plačiau žr. A. Wilson and J. Lancaster Wilson, *A Medieval Mirror: Speculum Humanae Salvationis 1324–1500*, Berkeley-Los Angeles-London: the University of California Press, 1984.
- ³³ Turbūt dėl mėnulio fazių kaitos atsiradusios tiesioginės asociacijos su vaisingumu, nėštumu ir gimdymu bei apokaliptinės moters įvaizdis – Mėnulio pjautuvas yra ir Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo simbolis, *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*, Vilnius, 1997, p. 202.
- ³⁴ A. Grzybowski, ten pat, p. 450, 459.
- ³⁵ Ten pat, p. 450. Teigiama mėnulio simboliką vėlyvaisiais viduramžiais aptaria ir J. Krusztelnicka, žr. J. Krusztelnicka, *Ze studiów nad rzeźbą czasów Kopernika na Ziemi Chełmińskiej*, *Rocznik Muzeum w Toruniu*, 1973, t. 5, p. 46.
- ³⁶ E. Guldan, ten pat, p. 103–104 ir nuoroda Nr. 9.
- ³⁷ A. Grzybowski, ten pat, p. 442.
- ³⁸ A. Grzybowski, ten pat, p. 442.
- ³⁹ Jis tai argumentuoja kitu ikonografiniu pavyzdžiu, kai lotyniškasis *Princeps mundi* virto moteriškos giminės vokiškuoju *Frau Welt*, A. Grzybowski, ten pat, p. 451.
- ⁴⁰ Plačiau žr. A. Thomas, *Die Weinrebenmadonna, Die Gottesmutter. Marienbild in Rheinland und in Westfalen*, Leid. Aurel Bongers Recklinghaus, be datos, Bd. 1, S. 185–195.
- ⁴¹ Skulptūra sukurta 1500–1525 m., il. 61, U. Holm, *Lübeck und die freie und Hanse-Stadt*, Leipzig: Delhagen & Klafing, 1900.
- ⁴² Skulptūra sukurta 1480 m., A. Thomas, ten pat, Bd. 2, il. 125 a.
- ⁴³ *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*, p. 190.
- ⁴⁴ A. Thomas, ten pat, Bd. 1, S. 192; Bd. 2, il. 75, 123, 127, 138, 140, 142, 166, 369.
- ⁴⁵ *Museum für Kunst und Kulturgeschichte der Hansestadt Lübeck*, Lübeck, 1981, p. 130.
- ⁴⁶ Šv. Barbora iš Münnerstadt parapijinės bažnyčios dabar saugoma Miunchene, Bavarijos nacionaliniame muziejuje, žr. il. 23, M. Baxandall, *Die Kunst der Bildschnitzerer. Tilman Riemenschneider, Veit Stoss und ihre Zeitgenossen*, München: C. H. Beck, 1985; Rudolfo iš Šerenbergo antkapis iš Viurburgo katedros ir daugelis kitų skulptūrų, žr. F. Knapp, *Tilman Riemenschneider Würzburgs grosser Bildschnitzer*, Würzburg, Paderborn, 1931; *Tilman Riemenschneider*, Text – Herman Flesche, Dresden, 1967.
- ⁴⁷ Sveika Švenčiausioji Mergele Marija, Dievo Motina, dangaus karaliene, dangaus vartai..., žr. M. Baxandall, ten pat, p. 68.
- ⁴⁹ M. Baxandall, ten pat, p. 68–70.
- ⁵³ Elbingo uostas priklausė prekybinei Hanzos šalių sąjungai, su kuria, kaip minėta, prekybinis ryšius palaikė ir Veliuona. Tokie stambūs meno centrai Hanzoje kaip Liubekas darė poveikį Baltijos pakrantės šalims nuo Elbės iki Suomų įlankos, tarp jų Lenkijai ir Lietuvai (žr. Henryk Samsonowicz, *Sztuka Hanzų około 1500 – dzieli, czy łączy kraje nadbałtyckie?*, *Sztuka około 1500. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki Gdańsk, listopad 1996*, Warszawa: Arx Regia, 1997, p. 20.). Šio regiono meną vertino Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras Jogailaitis (1492–1506), prieš tapdamas Lenkijos karaliumi per kelerius metus fundavęs trisdešimt dvi bažnyčias LDK, kurioms statyti kvietėsi menininkus iš Gdanskio, garsaus to meto Europos architektūros centro, naudojusius to regiono meno modelius (žr. Rober M. Kunkel, Fundacje Aleksandra Jagiellończyka w Wilnie i Krakowie, *Sztuka około 1500. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki Gdańsk, listopad 1996*, p. 129, 131). Galėjo būti, kad Lietuvos bažnyčioms medinius altorius darydavo meistrai iš Prūsijos. Visgi lieka daug neatsakytų klausimų apie kitų Hanzos šalių meno poveikį Elbingo dirbtuvėms, nes iki galo neištyrinėta, kokio masto buvo regioninės Prūsijos kultūros tradicijų įtaka, kokį poveikį Elbingo drožybos vystymuisi darė Lenkijos bei Silezijos menas.
- ⁵⁰ K. Nawrocki, *Rzeźba elbląska około 1500 roku w Muzeum w Elblągu, czerwiec-wrzesień 1998*, *Biuletyn Historii Sztuki*, 1999, Nr. 3–4, p. 446.
- ⁵¹ 1454 m. miestas, atsikratęs Vokiečių Ordino valdžios, priklausė Prūsijos karalystei, kuri tuo metu buvo Lenkijos vasalė. Nuo 1569 m. Elbingas tapo Abiejų Tautų Respublikos dalimi.
- ⁵² *Rzeźba elbląska około 1500 roku*, katalogo vystawy muzeum w Elblągu, ed. Wiesława Rynkiewicz-Domino, Malbork: W & P, 1998, p. 6–7.
- ⁵³ Lenkiškai „Przewoźników Wiślanych“, vokiškai „Weikselfahrer“.
- ⁵⁴ *Rzeźba elbląska...*, p. 9.
- ⁵⁵ Skulptūra priklauso Gdanskio nacionaliniam muziejui, inv. Nr. MNG/SD/98/Rz, liepa 115 × 38 cm. Elbingo Madona taip pat vaizduojama su dirželiu, kūdikio ir motinos plaukai kaštoniniai, karūna auksuota, Marijos apsiaustas žalias su melsvu atspalviu ir auksiniais žirneliais, žr. *Rzeźba elbląska...*, p. 23.
- ⁵⁶ Dauguma išvardytų stilistinių bruožų priskirtini ir Veliunos Madonai. Priekyje atskirta viena Marijos plaukų sruoga, kaip ir sukryžiuotos kūdikėlio Jėzaus kojos, buvo dažnai vaizduojami XV a. gražių madonų skulptūrose. Galbūt tai ir suklaidino T. Adomonį datuojant Veliunos Madoną XV a. ir priskiriant ją prie minkštojo stiliaus gražių madonų.
- ⁵⁷ Skulptūros sukurtos po 1510 metų, *Rzeźba elbląska...*, p. 30–33, il. 25, 26, 27.
- ⁵⁸ Ten pat, p. 37–38, il. 37–39.
- ⁵⁹ Visos skulptūros sukurtos apie 1500–1525 m., ten pat, p. 44–45, il. 45, 48–50.
- ⁶⁰ Neaišku, ar ši skulptūra iš tiesų sukurta Elbingo dirbtuvėse, ten pat, il. 6.
- ⁶¹ Ten pat, il. 15.
- ⁶² Ten pat, il. 10.

⁶³ Ten pat, il. 21.

⁶⁴ Ten pat, il. 19.

⁶⁵ Nuo 1966 m. skulptūra saugoma Varmijos arkidiecezijos metropolitaninėje kurijoje, aukštis 61 cm, plotis 20 cm, ten pat, p. 43.

⁶⁶ Varmės Lidzbarko Marijos suknelė nudažyta mėlyna, o apsiaustas – raudona spalva, ten pat, p. 43.

⁶⁷ Ten pat, p. 44.

Lijana Birškytė-Klimienė

THE ICONOGRAPHY AND ANALOGUES OF THE VELIUONA'S MADONNA

S u m m a r y

The article analyses the provenience, iconography and style of the wooden sculpture of the Virgin Mary and Child from the parish church of the Assumption of Virgin Mary from Veliuona (called Veliuona's Madonna, Lithuania), exhibited at the National M. K. Čiurlionis Art Museum

in Kaunas. The author affirms that the sculpture belongs to the mixed iconographical type of the Virgin Mary Queen of Heaven, with attributes of grapes and probably lost goldfinch, fruit or other attribute indicating the Passion of Christ. The crescent with a man's face near the feet of the Virgin symbolizes the Immaculate Conception of Virgin Mary. The gilded sculpture was undoubtedly made by a professional artist from the circle of Elbing (the Kingdom of Prussia) wood carvers, because similar stylistic features are visible in analogous sculptures of Virgin Mary with Child from the Holy Body church in Elbląg and St Ann and St Augustin church in Lidzbark Warmiński (today's Poland). The late gothic sculpture with features of Renaissance from the church of Veliuona was created about 1500–1520. Historical sources, above all surviving inventories of Veliuona's parish church are not precise enough to allow identifying any of the descriptions of the Virgin's sculptures describing the Madonna of Veliuona. Therefore, it is likely that the sculpture was brought to Veliuona much later than it had been carved.